

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Владимир Трендафилов, член на научно жури
в конкурс за заемане на академичната длъжност “професор” по 05.04.06
(литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия – нова
английска литература),
обявен от СУ “Св. Климент Охридски” и обнародван в Държавен вестник, бр. 90
от 16 ноември 2010 г.

На обявения конкурс за професор по нова английска литература се е явил един-единствен кандидат – доц. д-р Стефана Русенова от катедрата по англицистика и американистика към същия университет. Тя участва в конкурса с хабилитационен труд на тема “Дейвид Хърбърт Лорънс: между традицията и новаторството”, а също и с още 10 научни публикации. Сред тези 11 заглавия има 2 монографични изследвания, останалите са студии и статии, част от които представляват подстъпи към монографиите. Всички без изключение са на английски език.

Гореспоменатите заглавия са съсредоточени в два тематични центъра, почиващи върху обща теоретична матрица. В този смисъл, можем убедено да заключим, че проучвателните интереси на доц. Стефана Русенова се отличават с принципна целенасоченост и задълбоченост. Първата група заглавия са посветени на различни аспекти от творчеството на известния британски романист-модернист Дейвид Хърбърт Лорънс, към който интересът на доц. Русенова е впечатляващо устойчив. Втората група са аналитични проекции върху темата за емигрантството в литературата, както и върху емигрантското “писане” – фокус, който доц. Русенова развива в система от опити за изграждането на своеобразна “поетика на изгнанието”. За теоретична платформа и на двете служат изследванията на Михаил Бахтин върху поетиката на художествената проза. Същевременно, трябва да се има предвид, че най-отличителното обстоятелство в изследователската практика на доц. Русенова не

е толкова теоретичната ѝ база, колкото методологията ѝ, която почива на подробен текстуален анализ, лично неин патент.

Няма да се спирам подробно върху тези публикации, които, както споменах, представляват подстъпи към по-обемната продукция. Ще спомена само, че са отпечатани все в много сериозни издания: в бр. 25 и 39 на “Etudes Lawrenciennes”, издание на Университета Нантер, Париж (доц. Русенова е член на научно-изследователското звено по Лорънсови изследвания към същия университет), в сп. “Trans” на университета Инсбрук, Австрия, в родни сборници от конференции с международно участие и др. Имам намерение да коментирам по-обстойно останалите. Две измежду тях са статии в чуждестранни енциклопедични справочници и могат да се смятат за особено престижни, както на база на сериозното им академично съдържание, така и поради потенциалния им достъп до много широка международна аудитория. Първата е статията за славянския модернизъм в Централна и Източна Европа, написана съвместно с Васил Балевски и включена в авторитетния справочник (единствен по рода си) на Пол Поплавски “Енциклопедия на литературния модернизъм” (2003). В нея, разбираемо, покрай няколкото други национални модернизми, уникално силно осветяване е получил българският, което е “бяла врана” на фона на общо взето нулевото присъствие на българската култура в чужбина. Статията съдържа редица факти, които никога не са били оповестявани извън границите на родната ни култура и това я прави (покрай всичките ѝ останали достойнства) специално приносна. Важно обстоятелство е също така и теоретичната призма, която са си избрали двамата съавтори. Тя е “рецепционна” в актуалния смисъл на понятието, тъй като разглежда модернизма в “нашия” регион като сложно съчетание от влияния отвън и родни художествено-литературни традиции.

Доц. Стефана Русенова участва със статия и в авторитетния сборник за рецепцията на Дейвид Лорънс на издателство “Continuum Press”. Сборникът е пореден том от една дълга поредица на същото издателство за рецепцията на британски и ирландски писатели в Европа, а статията на доц. Русенова представлява обстойна студия, посветена на творческото присъствие на Лорънс в България. В нея авторката демонстрира не само осведомеността си относно тесния Лорънсов контекст, но и дълбокото си познаване на българската

литература от периода на ранния и зрелия модернизъм, което ѝ е дало възможност да създаде текст, извънредно добре балансиран и богато зареден с организирана осведомителска материя.

Тези два текста са ценни най-вече с това, че техният принос е двупосочен. Чрез тях – и подобни на тях - родната ни култура оповестява себе си пред един научен свят, който на практика не я познава, поради което всяко съждение или факт вътре имат повече или по-малко нормативен характер. Приносът е налице и в обратна посока – за родната култура, която по този начин интегрира в себе си едно недостатъчно известно вносно литературно явление, съчетава го с други по-известни данни и по този начин увеличава своето себепознание. Поради своите безукорни научно-информативни достойнства, статиите на доц. Русенова изпълняват напълно успешно и двете трансгранични комуникативни мисии.

Към едни други публикации на доц. Стефана Русенова в рамките на обозначения период имам специална слабост, тъй като са статии в сборника “Преводна рецепция на европейски литератури в България. Том I. Английска литература” под съставителството на Александър Шурбанов и моя милост. В този том, който получи и серия критически похвали в специализираната преса, Русенова участва с три статии – за Уилям Съмърсет Моъм, за прозата на модернизма (в съавторство с Калина Филипова) и за английския роман от втората половина на XX век (в съавторство с Маргарита Чурова). В тях авторката подхожда към темите си с обичайната прецизност, която демонстрира и другаде, и със зрял аналитизъм, който ѝ дава възможност да постави много гъвкаво и ясно авторите, за които пише, в системата на българската рецепционна история. Библиографиите към трите статии са също ценен принос за хуманитарната ни наука, тъй като обхващат материал, несистематизиран другаде в подобен мащаб.

Сега възнамерявам да се спра върху двете монографии, които доц. Стефана Русенова е представила за участие в конкурса. Първата носи заглавието “Диалози в изгнание: Джоузеф Конрад, Владимир Набоков, Ева Хофман”, издадена е и в книжен формат от изд. “Полис”. Това е фактически големият докторат, който Русенова защитава през 2010 г. и на база на който ѝ е

присъдена научната степен “доктор на филологическите науки”. В това изследване авторката дава рядък пример за това как един компетентен изследовател, поставяйки си организирана серия от конкретни цели, може да достигне чрез изпълнението им до мащабни изводи и обобщения. Целите тук са две. Най-напред, Русенова откроява и анализира възплъщения на темата за изгнанието от ключови произведения на изброените по-горе писатели. От тези възплъщения, на втори план, тя извлича фигури на темата за изгнанието, от които – голямата ѝ цел тук – търси да състави една поетика на тази важна и актуална тема, особено в контекста на днешния глобализиращ се свят. В резултат от пространния анализ, осъществен по цялото протежение на изследването, Русенова извежда повествователните стратегии, които тримата автори използват в съответните произведения, като модуси за изобразяване на изгнанието. Независимо от това, че Конрад използва “символична” стратегия, Набоков – “алегорична”, а Хофман – “автобиографична”, трите водят еднакво успешно до тематичната си цел, тъй като са в състояние да слагат синхронно тежки акценти върху фигурите на различието и на сдвоението (органични за изгнаническата проблематика). Сдвоението е определено като особено открит обединяващ фактор на трите подхода.

В труда си “Д. Х. Лорънс: между традицията и новаторството” Стефана Русенова се залавя с един особено труден проблем за академично проучване и дискутиране. Дейвид Лорънс (1885-1930) е романист, поет и публицист, ярък проповедник на модернизма, екзалтиран ентузиаст по новите идеи и теми около края на XIX и началото на XX век. Така той много често подвежда критиците и изследователите да търсят в собственото му творчество програмно възплъщение на онези мотиви, които публично защитава или тълкува. По някакъв начин, те винаги успяват, но пък никога съвсем изцяло, и в това се състои една от системните непълноти в познанието ни за тази извънредно интересна фигура на британската и европейската литература. Изследването на Стефана Русенова поставя на фокус фактически обстоятелството, колко традиционен е Лорънс като повествовател-разказвач – “традиционен” в максимално конструктивния смисъл на понятието.

Първата глава на текста е уводно информативна. В нея доц. Русенова предлага целия инструментариум от биографични, творчески и рецепционни данни за

писателя, с който работи в другите, “аналитичните” глави. Втората е посветена на романа “Синове и любовници”. Въз основа на подробен коментар върху метафоричната образност в романа доц. Русенова заключава, че негов тематично-проблематичен обект е процесуалният психологически живот на главния герой – т. е. манталитетното му израстване, предадено в движение, като серия от инициации. Тя аргументира убедително, че метафориката в романа е концентрирана в пасажите, които илюстрират “съдбовни” събития в живота на Пол (главния герой), и в резултат успява да прокара мост между две критически школи – тези, които считат “Синове и любовници” за фройдистки роман, и тези, които го наричат “билдунгсроман”.

Следващите две глави предлагат прецизно проучване на метафориката в Лорънсовите романи “Дъгата” и “Влюбени жени”, основано на Бахтиновата теория за полифоничната структура на романия жанр. Доц. Русенова разгръща подробна картина на всичко, което сродява тези романи с параметрите на модернистката художествена проза. Същевременно, тя заключава, че обединяващата им матрица е идеологическа, доктринерска, проповедническа, което обстоятелство ги свързва доста недвусмислено с викторианската повествователна традиция и нейния възпитателен уклон. По този начин, доказва Русенова, Лорънс представлява междинно звено между традиционния английски роман на XIX век и прозата на Вирджиния Улф и Джеймс Джойс.

Идва ред да кажа няколко думи за преподавателската и организационната дейност на доц. Стефана Русенова. В периода, валиден за обявения конкурс, тя води в бакалавърската програма към Катедрата по англицистика и американистика на Софийския у-тет основен теоретичен курс лекции на тема “От викторианство към модернизъм”. Подготвила е освен това серия лекционни курсове с изготвени и одобрени учебни програми: “Естетика на модернизма”, “Наративи на изгнанието”, “Критически подходи към литературния текст”, “Британски модернистичен роман”, “Граници и дискурси” (все задължителни курсове в системата на магистърската програма).

За организационната. От 1998 г. насам доц. Стефана Русенова е участвала в редица важни образователни инициативи. Член е на колектив за създаване на

бакалавърска програма с дистанционна форма на обучение “Езиково и межкултурно общуване” във Факултета по класически и нови филологии на СУ. Ръководи също така екип в един неотдавнашен проект на тема “Динамика на компютърно-опосредстваната комуникация”. Това са – трябва да се подчертае - все още действащи научно-изследователски проекти.

Паралелно, а и в помощ на цялата тази дейност, доц. Стефана Русенова е печелила на конкурсни начала няколко задгранични специализации: през 1998 г. в Залцбург, през 1999 г. – Фулбрайтова стипендия, на база на която чете един семестър лекции в колежа Уорън Уилсън, Северна Каролина, САЩ, през 2006 г. – в Университета Британска Колумбия, Ванкувър, Канада.

На база на всичко казано дотук държа да заключа, че представената кандидатура е солидна и убедителна. Пред нас е сериозен, задълбочен учен с впечатляваща научна продукция, опитен, доказал себе си преподавател, великолепен организатор на академични инициативи. Ето защо смятам, че доц. Стефана Русенова е напълно достойна да ѝ бъде присъдено научното звание “професор” на Софийския университет “Св. Климент Охридски”.

20.04.2011